

Демчук Оксана Андріївна
старший викладач кафедри психології
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини, м.Умань

ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ТА ШЛЯХИ РОЗВ'ЯЗАННЯ КОНФЛІКТІВ У ШКІЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Конфлікти – здавна відоме людству явище, яке супроводжує як розвиток суспільства загалом, так і життя кожної людини. Історія людства – не що інше, як відображення різноманітних конфліктів, шляхів їх розв'язання та результатів, які наявні в кожному епоху.

За час шкільного життя дитина повинна стати в міру гнучкою, щоб зуміти вижити в цьому насиченому конфліктами світі. Розвиток особистості в дитинстві відбувається під впливом різних соціальних інститутів: сім'ї, школи, позашкільних установ, а також засобів масової інформації й живого, безпосереднього спілкування дитини з оточенням. Тому їй важливо не тільки володіти знанням про конфлікти, а й уміти конструктивно їх розв'язувати.

Конфлікт – суперечність, яка виникає під час розв'язування питань виробничого, громадського або особистого характеру. Конфлікти виникають у випадку зіткнення поглядів, інтересів, прагнень різних осіб чи груп людей. Отже, поняття конфлікту ширше, ніж просто незгода між людьми, сварка чи погіршення стосунків. Адже конфлікти бувають різними.

Є конструктивні конфлікти, які навіть позитивно впливають на життя людей і суспільства, – є джерелом самовдосконалення й саморозвитку особистості, здружують членів групи, стимулюють знайдення ефективного виходу з проблемних ситуацій. Існують і деструктивні конфлікти, що призводять до війн, насильства, розриву стосунків, до самотності.

Конфлікт є конструктивним, коли він:

- допомагає глибше зрозуміти важливі проблеми;
- сприяє розв'язанню проблем;
- стимулює виникнення відвертої комунікації;
- сприяє виходу стримуваних емоцій, подоланню напруги і стресу;

– допомагає створенню тіснішого контакту між людьми, які, беручи участь у спільному розв'язанні конфлікту та позитивно його залагоджуючи, краще пізнають одне одного;

– допомагає розвиватися персонально та використовувати в подальшому отриманий досвід.

Конфлікт є деструктивним, коли він:

– відвертає енергію від більш важливої діяльності та проблем;

– руйнує мораль або підсилює негативну самооцінку;

– поляризує групи таким чином, що вони втрачають внутрішній зв'язок та послаблюють взаємну співпрацю;

– поглиблює різницю у ставленні до цінностей;

– стимулює безвідповідальну і непривабливу поведінку, наприклад образливі прізвиська та бійки.

Конфлікти виникають завжди і всюди, не виняток і шкільне середовище, де вони трапляються щокроку й завдають чимало неприємностей усім учасникам педагогічного процесу: учителям, учням, завучу, директору, батькам. Найчастіше вони виникають в системах:

«учитель – учень» – причини виникнення конфліктів: завищені вимоги до учнів, необ'єктивність у виставленні оцінок, невідповідність очікувань учителя та поведінки учня, віковий бар'єр (різниця інтересів), учительський авторитаризм;

«учень – учитель» – причини конфліктів, на думку старшокласників, – брутальність учителя, несправедливість, недостатня поінформованість, забагато домашніх завдань;

«батьки – вчителі» – причина: учитель несправедливий до дитини, ображає її, принижує;

«директор – педколективу» – причини: жорсткий стиль керівництва, пріоритет в очах директора господарчих проблем перед навчальними, не виправдана вимогливість (часто ставляться завдання, які неможливо виконати);

«директор – завуч» – причини конфліктів: неузгодженість дій, перекладання службових обов'язків одне на одного, різна оцінка діяльності педагогічного колективу;

«учитель – учитель» – причини: різне ставлення начальства, уподобання учнів, виникнення і розпад дружніх зв'язків;

«учень – учень» – причин виникнення конфлікту серед школярів настільки багато, що перерахувати їх не можливо.

Конфліктологи стверджують, що безконфліктних взаємин не буває. А це означає, що ми повинні не боротися з конфліктами, а навчитися використовувати їх задля досягнення визначених цілей. Але спочатку слід розібратися, де, коли, чому та в яких ситуаціях вони виникають. Адже, щоб розв'язати проблему, необхідно спочатку чітко сформулювати її.

Серед шляхів подолання конфліктів у шкільному середовищі можна назвати:

- лише в атмосфері діалогу, позбавленого будь-якого авторитаризму, можуть зростати обидва – учитель і учень;

- любов діти відчують відразу, а от жорстокість і байдужість обов'язково викличуть реакцію протидії, і тут конфлікт є неминучим;

- батькам і педагогам потрібно стати союзниками: учителю – частиною родинного мікросередовища, батькам – частиною мікросередовища школи. Тоді з поля взаємних звинувачень ситуація поступово почне переходити в поле взаємних рішень;

- учителі повинні не критикувати в кулуарах, а розуміти та підтримувати свого директора, директор має здійснювати своє керівництво тактовно, справедливо, аргументовано, використовуючи комплексний підхід, стимулюючи зацікавленість колективу в житті школи;

- у взаємовідносинах має бути чіткий розподіл обов'язків, реальне (не надмірне) навантаження, реалізація парадигми партнерства;

- необхідно змінити мотивацію своєї поведінки. Спробуйте не заздрити, а брати своєрідний урок у тих, хто, як вам здається, більш гідний, успішніший за вас;

- забезпечте взаємозалежність усіх ланок: учителі, учні, батьки, дирекція мають бути складовими єдиної системи;

- не бійся вибачитись, якщо відчуваєш себе винним;

- намагайтеся, щоб конфлікт відбувався в діловій сфері та не перетікав у особистісну;

- незалежно від результату розв'язання конфліктної ситуації, намагайтесь не руйнувати взаємостосунки;

– оволодівайте навичками правильного спілкування: зміст (що саме сказати), емоційне забарвлення (як сказати), упевненість у ситуації (навіщо та при кому сказати).

– найголовніше – знайти рішення в конфліктній ситуації, а не винного.

Відсутність у підлітків, навичок мирного розв'язання конфліктів важко заповнити простим переданням досвіду від батьків до дітей, адже батьків іноді самих потрібно навчити долати конфліктні ситуації. Отже, педагогам і психологам слід узяти на себе місію – навчати основ взаємної толерантності та поваги, вміння розв'язувати конфлікти цивілізовано, мирним шляхом.

Література

Баришполь С.В. Посібник практичного психолога. – Х.: «Основа», 2009. – 267 с.

Безпальча Р. Шляхи мирного розв'язання конфліктів у школі / Р. Безпальча – Тернопіль: Підручники і посібники, 2001. – 96 с.

Горова О. Програма тренінгу «Профілактика конфліктів у підлітковому середовищі» /О.Горова // Психолог. – 2005. – Грудень. – № 48.

Рыбакова, М.М. Конфликт и взаимодействие в педагогическом процессе [Текст]. –М.: Просвещение, 1991. – 188 с.